

KONFERENCIA METES-2020 V KONTEXTE SÚČASNÝCH SPOLOČENSKÝCH A ENVIRONMENTÁLNYCH PROBLÉMOV

Miroslav RUSKO

PREFACE

Udržateľný rozvoj spoločnosti predstavuje veľkú výzvu pre súčasnú civilizáciu. Predstavuje šancu na vytvorenie ľudskejšej spoločnosti, viac spravodlivej ekonomiky, a civilizovanejšej civilizácie. Ľudstvo má tak v súčasnosti možnosť vytvoriť podmienky pre spoločnosť fungujúcu na princípoch spolupráce, kreativity, spravodlivosti, participácie a humanizmu.

Preto sa stále intenzívnejšie hľadajú cesty presmerovania súčasných ľudských aktivít v smere opustenia modelu industriálneho rozvoja spoločnosti a prechodu na model udržateľný.

Vychádza sa zo skutočnosti, že súčasný industriálny model vyčerpal svoje rozvojové možnosti a koniec 20. a začiatok 21. storočia sú poznamenané hľadaním funkčnej alternatívy k industriálnemu modelu rozvoja. Objavuje sa množstvo alternatívnych ekonomických a sociálnych teórií rozvoja ekonomiky a spoločnosti zameraných na presmerovaní spoločnosti a civilizácie k udržateľnému modelu rozvoja. Nová paradigma rozvoja získava postupne stále konkrétnejšie obrysy a už dnes možno identifikovať základné charakteristiky budúceho možného modelu udržateľného rozvoja.

Na to, aby mal rozvoj dlhodobý pozitívny efekt, musí byť trvalo udržateľný. Trvalo udržateľný rozvoj hovorí o snahe zabezpečiť, aby zdroje Zeme, ktoré využívame na ekonomický rast, boli dostupné aj pre budúce generácie. Pozornosť, ktorá je v súčasnosti venovaná hrozbám globálnych klimatických zmien, je príkladom ako ľudská sloboda a ľudský rozvoj môžu byť narušené, keď sú záujmy ekonomického rastu a rozvoja oddelené od záujmov životného prostredia. Riešenie súčasných environmentálnych problémov je nielen otázkou technického riešenia, ktoré donedávna bolo vyvolané buď ako reakcia na vzniknutý environmentálny problém alebo v rámci progresívnejšieho prístupu ako preventívny prístup. Mala by to byť zmena hodnotovej orientácie človeka, ako jedinca, ale aj spoločnosti i celého ľudstva.

Koncept trvalo udržateľného rozvoja hovorí o spôsobe ekonomického rastu, ktorý pokrýva potreby spoločnosti vytváraním podmienok blahobytu v krátkodobom, strednodobom, no najmä dlhodobom horizonte. Koncept stojí na predpoklade, že rozvoj musí napĺňať dnešné potreby bez toho, aby boli ohrozené možnosti pokračujúceho rastu pre ďalšie generácie (napríklad vyčerpaním neobnoviteľných zdrojov bez nájdania alternatív, zničením ekosystémov nutných pre život, spustením zmien prírodných podmienok, ktoré výrazne skomplikujú možnosti prežitia človeka ako biologického druhu a pod.).

Význam environmentálnych a bezpečnostných problémov v súčasnosti neustále narastá. Okrem vplyvu činnosti človeka na prostredie si čoraz viac všimame nielen kvalitu života, ale aj kultúrne a sociálne prostredie.

Zložitý problém ako zlúčiť rast hmotného blahobytu ľudí s ochranou prírody má niekoľko základných momentov:

- nepretržite sa zosilňujúce pôsobenie ekonomických činností na životné prostredie,
- čoraz viac si uvedomujeme obmedzenosť prírodných zdrojov,

- obmedzenosť zdrojov stavia pred hospodársku činnosť pomyselnú hranicu prípustných záťaží, prekročenie ktorých môže vyvolať nežiaduce nenávratné zmeny v rovnováhe a fungovaní prírody,
- zvyšuje sa úloha ochrany životného prostredia v ekonomickom a sociálnom živote,
- zosilňuje sa vzájomné prenikanie a splývajúce manažérske prístupy a metódy uplatňované v oblasti kvality, bezpečnosti a pri ochrane životného prostredia.

Problematika ochrany životného prostredia sa v súčasnosti stretáva s viacerými významnými problémami, medzi ktoré patria napríklad:

- intenzívny rozvoj civilizácie zvyšuje nároky na spotrebu vody, ktorá je v súčasnosti považovaná za jeden z najvzácnejších prírodných zdrojov,
- rozvoj vodného hospodárstva v mestskej krajine, dostupnosť a kvalita vody,
- najmä vďaka veľkým ekonomickým tlakom obchodných reťazcov na výstavbu nákupných centier v okrajových zónach miest a výstavbou závodov a logistických centier „na zelenej lúke“ sa mestá neprimerane rozrústajú do krajiny, čo súvisí s ďalšími problémami, ktorými sú okrem iného zhrnutie pôdy (zastavanie a zabetónovanie pôdy), resp. vznik tzv. brownfieldov, t.j. území v meste, ktoré prestali slúžiť pôvodnej funkcii, pre ktorú boli postavené,
- hluk vo vonkajšom prostredí vytvorený ľudskými činnosťami, najmä pozemnou, železničnou a leteckou dopravou a priemyselnou činnosťou,
- komunálne odpady, ale aj odpady pochádzajúcich z výrobných činností, spôsob nakladania s odpadmi,
- redukcia biologickej diverzity atď.

Na celom svete existujú výskumné ústavy, komunitné skupiny a mimovládne organizácie, ktoré pracujú s rôznymi technologickými inováciami na zmiernenie chudoby a zmenšenie škôd spôsobených nenásytnosťou spotrebiteľskej kultúry.

Významným problémom je, že často sa realizuje výskum a aplikácia na lokálnej úrovni. Stáva sa, že tieto informácie nepreniknú do širokého povedomia a potom sa v inom socio-ekonomickom priestore celý cyklus výskum, vývoj, aplikácia znovu opakuje, pričom ich náprotivky v inej časti sveta možno už navrhli a vyladili podobnú technológiu. Rozvoj vhodných technológií by mohol výrazne profitovať z uplatňovania princípov otvorených zdrojov.

Ochrana životného prostredia a smerovanie k takému rozvoju spoločnosti, ktorý umožní ekonomický rozvoj, zvyšovanie životnej úrovne a zároveň zachová prírodu a zdroje pre ďalšie generácie, si vyžaduje poznanie súčasného stavu. Poznanie príčin, ktoré spôsobujú environmentálne problémy a možnosti, ako tomu zabrániť, resp. ako sanovať environmentálne záťaž, môže prispieť k zmene prístupu nielen v oblasti výroby, ale aj spotreby, použitia produktov a po skončení ich používania ich následného sekundárneho využitia, resp. zneškodnenia. Výsledkom takéhoto poznania by mal byť kvalitatívne environmentálne prijateľnejší prístup pri čerpaní zdrojov, vo výrobe a spotrebe, ktorý by ale nevznikol na základe príkazov či zákazov, ale na základe prirodzeného ľudského poznania.

Aj povrchný prehľad globálnych environmentálnych podmienok vyústi v pomerne bezútešné vyhliadky pre trvalú udržateľnosť svetových hlavných ekologických systémov. Miliardy ľudí sa utápajú v chudobe, a dokonca aj v rozvinutých bohatých krajinách možno nájsť ich nepríjemne neistú hospodársku situáciu. Optimistický postoj je, že zrýchlený pokrok v technológii ochráni globálnu spoločnosť dokonca aj pred problémami v celosvetovom meradle, ako je destabilizácia klímy. Je nepopierateľné, že technologický vývoj poskytol skvelé výhody pre ľudstvo v medicíne a v mnohých iných oblastiach a že technológia sa dnes skutočne rozvíja rýchlejšie než kedykoľvek predtým.

Dostatočné verejné environmentálne povedomie v environmentálnej oblasti je základným a prioritným predpokladom úspešnej realizácie environmentálnej politiky v praxi.

Zvyšovanie verejného povedomia o problematike ochrany životného prostredia vedie verejnosť nielen k väčšiemu pochopeniu environmentálnych súvislostí hospodárskeho a sociálneho

života spoločnosti, ale tiež k zvýšeniu kvality rozhodovania spotrebiteľov, k zvyšovaniu právneho povedomia občanov a následne aj k zvýšeniu ochrany životného prostredia a kvality života.

Cieľom usporiadania V. medzinárodnej vedeckej konferencie „METES 2020“ [Motivation - Education - Trust - Environment – Safety] bolo informovanie odbornej a vedeckej verejnosti, zástupcov samosprávy a štátnej správy, výmena skúseností a prezentácia nových výsledkov v problematike motivácie, vzdelávania, dôvery, ochrany životného prostredia a bezpečnosti.

doc. RNDr. Miroslav Rusko, PhD.

Slovenská spoločnosť pre životné prostredie, Koceľova 15, 815 94 Bratislava